

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

OBRAĆANJE

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

SEKRETAR

Haag, 22. jun 2017.

Pozdravni govor sekretara MKSJ, na završnoj konferenciji o naslijeđu MKSJ u Sarajevu 22. - 24. juna 2017.

Pozajmljene odore, bez sjedišta, bez sudnice, bez zatvora, bez budžeta, bez računara, bez osoblja i bez pravilnika. Uz to je skepsa u održivost institucije bila sveprisutna. Mjesecima sam živio pod snažnim utiskom da sam za kormilom broda koji vjerovatno nikad neće isploviti iz brodogradilišta u kojem se gradi, dio po dio, iz dana u dan. Period od godine i po dana koliko sam proveo u Haagu bio je obilježen naizmjeničnim periodima napetih nastojanja da uspijemo i bolnog straha od potpunog neuspjeha.

To je bio Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) na svom početku, prema sjećanjima pokojnog sudije Antonia Cassesea, našeg prvog predsjednika. Međutim, nedugo nakon toga, i velikim dijelom zahvaljujući njegovim naporima, ovaj brod je porinut i značajne ličnosti su se pojavile na optuženičkoj klupi. Brod je zaplovio i istražio neistražene vode. Mapa koju je MKSJ iscrtao obilježila je nove horizonte u pozivanju na odgovornost za užasne zločine.

Kao što je čovječanstvu urođeno da istražuje, tako svi mi dijelimo urođeni osjećaj za pravdu koji nas navodi da na odgovornost pozovemo svakog ko narušava red i mir. Pa ipak, privođenje pravdi onih koji drže vlast, iako su osumnjičeni za užasne zločine, dugo vremena je smatrano nemogućim. I većim delom i jeste bilo nemoguće.

Međutim, danas živimo u jednom novom svijetu. MKSJ je pokazao da se čak i najmoćniji mogu izvesti pred lice pravde. U našim sudnicama, štiti koji je pružao zaštitu šefovima država, ministrima ili generalima proboden je skromnom istinom njihovih često bespomoćnih žrtava. Danas mi prirodno podrazumijevamo, i zahtjevamo, da rukovodioci koji su počinili zvjerstva budu pozvani na odgovornost za svoja zlodjela, kao i svako drugi. A danas znamo da je to moguće. Brod je prošao kroz Herkulove stubove, među antičkog svijeta i granicu onoga što je smatrano mogućim.

Odavde nema povratka na staro. Međunarodni, hibridni, nacionalni i transnacionalni sudovi širom svijeta pokazali su van razumne sumnje da ovaj novi svijet pozivanja na odgovornost nije samo ideal, eksperiment ili čudo za jedan dan. Kako se putovanje MKSJ-a približava svom kraju, ti sudovi, i značajnim dijelom sudovi u regionu, biće ti koji će ploviti tim novim vodama i pomjerati granice mogućeg.

Pružanje podrške nacionalnim postupcima u vezi s genocidom, zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima, i podsticanje napora za ostvarivanje pravde van sudnice za mene je jedan od najznačajnijih aspekata naslijeđa MKSJ-a. Želio bih da pohvalim ponajprije predsjednika Agiusa, koji je obezbijedio da se na ovoj konferenciji diskutuje o naslijeđu MKSJ-a u sudnicama i izvan njih, među institucijama i između međunarodnih, regionalnih i nacionalnih aktera, jer pravda i mir mogu opstati samo zajedničkom akcijom i uz predanost i uzajamnu pomoć koje nas sve osnažuju.

Godine 2000. tadašnji predsjednik Claude Jorda po prvi put je pomenuo mogućnost prosljeđivanja određenih predmeta MKSJ-a nacionalnim pravosuđima u regionu. To će vremenom postati kamen temeljac Strategije okončanja rada MKSJ-a, koju je podržao Savjet bezbjednosti 2003. Na određeni način, prema riječima sudije Fausta Pocara, još

jednog od naših uvaženih bivših predsjednika, Strategija okončanja rada je praktično značila vraćanje predmeta tamo gdje pripadaju.

Međutim, u to vrijeme zajednice su se tek počinjale oporavljati od sukoba, trajali su zahtjevni naponi na obnovi, a tehnička kompleksnost i potencijalne političke implikacije suđenja za ratne zločine zahtjevali su detaljno razmatranje. Svima je bilo jasno da je za uspjeh tog poduhvata bio potreban snažan i kontinuiran napor.

Bio je to izazov na koji niko nije mogao da samostalno odgovori. Nacionalno vlasništvo nad tim pitanjima trebalo je da bude motor tog procesa. MKSJ je trebalo ne samo da proslijedi predmete, već i da prenese obimno znanje koje je stekao. Međunarodni partneri - poput Evropske unije (EU), Organizacije za Evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS), Međuregionalnog instituta Ujedinjenih nacija za istraživanje zločina i pravde (UNICRI), Međunarodne advokatske komore (IBA) - kao i domaći akteri, od branilaca do predstavnika civilnog društva, trebali su obogatiti taj proces svojim komparativnim prednostima i jedinstvenim pristupom.

MKSJ nije uspostavljen kao institucija za izgradnju kapaciteta. Morali smo da učimo kako da budemo od pomoći. Iz godine u godinu, pretvarali smo ranije pojedinačne napore u sistematski pristup kako bi podržali i pomogli dugoročnije rezultate. Cijeli MKSJ se angažovao u ovim naporima na izgradnji institucija, u ovoj vrsti pozitivne komplementarnosti, kako bismo je mogli nazvati.

Već od 2001. godine, kako u digitalnim, tako i u fizičkim forumima, MKSJ je počeo s prenošenjem znanja i saradnjom sa državama i drugim institucijama. Zamislite samo, za manje od dvije godine, kroz projekat Pravda i ratni zločini, koji je finansirala Evropska unija, MKSJ, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a i UNICRI su kroz obuku iz međunarodnog krivičnog prava obuhvatili 800 sudija, tužilaca, branilaca, istražitelja i osoblja za podršku svjedocima tokom 62 pojedinačne sesije. S novim nastavnim planom, e-učenjem i obukama o međunarodnom krivičnom pravu i praksi dostupnim *online*, dospjeli smo i do nebrojenih drugih.

Teorijsko znanje je produbljeno tokom stotina sastanaka među kolegama, radnih posjeta iz regiona koje su dolazile na MKSJ i obrnuto. Stvorena su nova horizontalna partnerstva među prevodiocima, sekretarima predmeta, stručnjacima za komunikaciju i mnogima drugima. Tužiocima za vezu, programi za mlade stručnjake te kratkoročne razmjene su osmišljene kako bi se potpomogao produktivni dijalog i ostvario dugoročan uticaj.

Kako su pravila u nacionalnim sistemima počela da uključuju mogućnost korišćenja u predmetima na nacionalnom nivou dokaza MKSJ-a i činjenica koje je on utvrdio, MKSJ je preduzeo još veće napore da svoje spise učini dostupnijima. Razmotrili smo svoje interne procedure i ojačali kapacitete kako bismo mogli odgovarati na zahtjeve za pomoć od nacionalnih sudova. Preveli smo na bosanski/hrvatski/srpski 300,000 stranica materijala za postupke vođene pred MKSJ-om. A svakim danom sve veći dio naše zbirke postaje dostupan i može se pretraživati.

Sve ove inicijative su, direktno ili indirektno pomogle u stvaranju i jačanju specijalizovanih sudova za krivično gonjenje počilaca ratnih zločina u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Hrvatskoj. MKSJ je ponudio svoj doprinos njihovom formiranju, modelima funkcionisanja kao i alatima kojima je povećana njihova efikasnost.

Doprinos Sekretarijata MKSJ-a u ovim naporima bio je značajan. Od podrške sudijama, stranama u postupku i svjedocima do obezbjeđivanja resursa i saradnje, Sekretarijat jednog međunarodnog suda pruža usluge i sprovodi brojne operacije koje omogućuju održavanje suđenja. Kao prvi Sekretarijat ove vrste, Sekretarijat MKSJ-a je tokom godina stvorio najbolju praksu i rješenja koja se koriste kao referenca ili čak i kao uzor na kasnije

osnovanim međunarodnim sudovima i u sudovima na nacionalnom nivou, prvenstveno u regionu. Pošto će moje kolege diskutovati o nekim od tih doprinosu tokom ove konferencije, predstavim četiri zajedničke karakteristike koje ti doprinosi imaju.

Ideja

Pred MKSJ-om je svjedočilo 5.000 svjedoka. Pogotovo u ranom periodu, neki od njih nikada prije toga nisu letjeli avionom, rijetko su napuštali svoje selo ili svjedočili pred sudom. Pa ipak oni su došli, pred međunarodne sudije u drugoj državi, a neki od njih su se suočili s licima koja su smatrali odgovornima za smrti i počinjena zvjerstva. Bilo je emotivnih ispada i bezbednosnih problema. Da bi se ogovorilo na te probleme u vezi s logistikom, podrškom i zaštitom stvorena je naša Služba za žrtve i svjedoke.

Ideja pristupa koji i središtu ima svjedoka i koji objedinjuje zaštitu, psihološku brigu i praktičnu podršku izvezena je u region, gdje je bilo nedovoljno prakse na koju se moglo osloniti. Cilj je bio da se žrtvama i svjedocima pruža podrška prije, za vrijeme i nakon svjedočenja; da se nastoji da iskustvo svjedočenja ne ostavi za posljedicu dodatnu štetu, patnju ili traumu samom svjedoku; te da se rukovodi najvišim stepenom integriteta, nepristranosti i povjerljivosti. To su principi u središtu rada naše Službe za svjedoke i oni su postali obrazac za službe za zaštitu svjedoka u regionu.

Šef Odsjeka za žrtve i svjedoke u Višem sudu u Srbiji je rekao: “Ova Služba MKSJ-a [za svjedoke] je ideal za sve nas u regionu. Ona je bila obrazac na osnovu kojeg smo pokušali da izgradimo naše službe koje pomažu ljudima koji dolaze pred sud i govore o svojim najstrašnijim iskustvima”.

Obrazac za kalup

Osim ideje, Sekretarijat MKSJ-a je ponudio i obrazac. U početnom periodu, rad regionalnih vijeća za ratne zločine blisko je pratio obrazac rada Sekretarijata MKSJ-a. Na primjer, Službe za podršku rada sudnica u Vijeću za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine su se u velikoj mjeri oslanjale na sisteme i praksu MKSJ-a. Međutim, vremenom su sudovi u regionu oblikovali i prilagodili svoje službe na osnovu sve većeg sopstvenog iskustva kako bi na najbolji način odgovorili na konkretne potrebe.

Praktične alatke

Osim ideja i obrazaca, Sekretarijat MKSJ-a takođe je podijelio i tehnološke i praktične alatke koje se svakodnevno koriste u sudnici. Na primjer, mogućnost svjedočenja putem video-konferencijske veze, izmjena glasa, i audio i video snimanje postupaka počeli su da se primjenjuju u sudnicama u regionu, i gotovo da su postali očekivani vid prakse, u tolikoj mjeri da je jedan novinar primjetio da, “je sada nedopustivo da se riječi ne snimaju”.

Kreirani su i referentni alati za proširivanje praktičnih znanja. Jedan od primjera koji je naišao na dobar prijem je *Priručnik o odbrani u predmetima međunarodnog krivičnog prava* koji su razvili UNICRI i Udruženje branilaca koji postupaju pred MKSJ. Od toga kako koristiti i osporiti dokaze koji potiču s MKSJ-a, do toga kako doći do uspješnog sporazuma o potvrdnom izjašnjanju o krivici, ova publikacija, koja je prva takve vrste, obuhvatila je ekspertizu branilaca sa MKSJ-a koja je sada dostupna njihovim kolegama u regionu.

Ekspanzija vladavine prava

Kada razmišljam o naslijeđu Sekretarijata MKSJ-a, vidim i širi uticaj, vidim efekat preliivanja u jačanju vladavine prava, čak i izvan naših direktnih i namjeravanih napora.

Danas na Sudu Bosne i Hercegovine podrška i zaštita se pružaju ne samo svjedocima u predmetima ratnih zločina, već i svjedocima u predmetima organizovanog kriminala, ekonomskog kriminala i korupcije, a, kada je to potrebno, i u drugim krivičnim predmetima. Garancije za pravično suđenje optuženima u predmetima ratnih zločina

ojačavaju prava svih optuženih. Izvan sudnica, na desetine hiljada učenika i studenata širom regiona je tokom skupova u organizaciji našeg *Outreach* programa diskutovalo o tome kako pravda i vladavina prava čine zajednice otpornijima. Pomno oko novinara, nebrojene inicijative nacionalnih i globalnih nevladinih organizacija i na desetine umjetnika koji istražuju naslijeđe MKSJ-a i njegov uticaj na region svaki za sebe doprinose pravdi i ekspanziji vladavine prava.

Nakon dvije decenije svog života koje sam posvetio MKSJ-u i njegovoj potrazi za pravdom, smatrao sam da je prigodno da završim svoje obraćanje riječima koje nekima mogu biti od pomoći, a meni i dalje pomažu.

Pogledajmo na do sada pređeni put, jer to možemo. Uživajmo u mnogim pređenim miljama i brojnim dostignutim prekretnicama i crpimo snagu iz njih.

Tražimo uvijek partnerstvo i saradnju, jer ono što je jednome problem ponekad je drugome postignuće, i jer uspjeh uvijek mogu pratiti neuspjesi, a za napredak je potrebno konstantno prilagođavanje.

I radujmo se onome što tek treba postići. Naša urođena žudnja za pravdom je probila granice onoga što je smatrano mogućim i nastavila još dalje od toga. Brod koji za malo da nije napustio brodogradilište zaplovio je neistraženim vodama i postavio nove granice za pozivanje na odgovornost. Sada vi plovite tim vodama. Pomerite granice, i onda ih pomerite opet.
